

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072-Фінанси, банківська справа та страхування
за освітньою програмою «**Міжнародний банківський бізнес**»

на тему:

«ЦІНОУТВОРЕННЯ В БАНКІВСЬКОМУ БІЗНЕСІ»

Виконавець:

Студентка ЦЗВФН, 4зф8 групи

Мадоян Гагик

Науковий керівник:

Д.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Жердецька Лілія Вікторівна

Одеса 2023

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Останні десятиріччя розвитку економіки та банківської *Актуальність теми.* Одним із негативних наслідків криз 2008 р. та 2014 р. стали значні збитки банківського сектору економіки України, що знижує його привабливість для потенційних інвесторів та здатність до виконання основних функцій, зокрема, здійснення позитивного внеску в економічне зростання. В 2019 р. прибутковість банківської системи України відновлюється, а норма прибутку є досить високою; навіть в умовах воєнного стану банківська система України в 2022 році отримала прибуток, хоча й нижчий порівняно з попереднім роком. Проте з урахуванням нестабільності зовнішнього середовища та волатильності банківської прибутковості дослідження, присвячені питанням цільового ціноутворення та забезпечення необхідного рівня прибутку є своєчасними та актуальними.

Варто зауважити, що дослідження цільових витрат виникли у сфері управлінського обліку та планування собівартості, проте зазначається їхній вплив на показники ціни та процеси ціноутворення. Нині існує низка емпіричних досліджень, які доводять ефективність та необхідність здійснення планування цільових витрат та прибутку. Дослідження науковців підтверджують висновки й фахівців McKinsey, які доводять, що трансформація підходів до ціноутворення дозволяє збільшити дохід від 5 до 16%, при чому для банків Східної Європи ця цифра складає 14-16 %. Подібні дослідження виконувались й для роздрібного сегменту банківського ринку – висновки також стосуються необхідності врахування ризику й прибутку в ціні банківських продуктів та послуг. Найбільш сучасні дослідження акцентують увагу на актуалізації питання цільового ціноутворення з огляду на цифровізацію економічної діяльності в цілому та банківської зокрема, яка передбачає запровадження нових банківських технологій та продуктів і встановлення цін на них. Зазначені процеси потребують поєднання бюджетування, планування, ціноутворення та моніторингу досягнення цільових показників.

З огляду на це *метою* дослідження є обґрунтування стратегії та інструментарію процесів ціноутворення в банках.

Досягнення цієї мети потребує поставлення та вирішення таких завдань:

- визначити наукові засади ціноутворення;
- охарактеризувати специфіку ціноутворення в банківському бізнесі та регулювання процесів ціноутворення в банківській справі;
- проаналізувати тенденції ціноутворення в банківському секторі України;
- провести кластерний аналіз стратегій ціноутворення;
- охарактеризувати сучасні підходи до ціноутворення в банківському бізнесі;

- оцінити світовий досвід ціноутворення в банках та на цій основі обґрунтувати напрями покращання стратегії та інструментарію банківського ціноутворення.

Об'єктом дослідження процесу ціноутворення в банківському бізнесі.

Предметом дослідження є теоретично-методичні засади та практичні аспекти щодо формування стратегії ціноутворення в банках та запровадження інструментарію її реалізації.

Методи дослідження. У процесі написання кваліфікаційної роботи автором використовувались наступні методи: узагальнення і систематизації, аналіз і синтез, класифікацій, економіко-статистичні, порівняння, емпіричний, графічний, аналогій, а також кластерний аналіз.

Інформаційною базою дослідження є Конституція України, закони й інші правові акти України, постанови, звітні і статистичні дані Національного банку України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України; дані Світового банку та Організації економічного співробітництва і розвитку, Європейської Комісії, матеріали наукових конференцій, звіти та аналітичні матеріали банків, а також наукові публікації, присвячені проблемам ціноутворення в банках.

Обсяг і структура роботи визначені актуальністю даної проблеми, її практичною значущістю, метою і логікою дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 72 стор., основний текст розміщено на 67 стор., робота містить 18 рис. та 4 табл.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЦІНОУТВОРЕННЯ В БАНКІВСЬКОМУ БІЗНЕСІ» розглядаються наукові засади ціноутворення. Охарактеризовано специфіку ціноутворення в банківському бізнесі та регулювання процесів ціноутворення в банківській справі.

Визначаючи теоретичні засади ціноутворення, варто відмітити розвиток теорій вартості: теорія трудової вартості, факторів виробництва, граничної корисності, попиту і пропозиції. Водночас сучасний підхід до ціноутворення передбачає використання здобутків всіх теоретичних концепцій з метою задоволення вимог споживачів та забезпечення прибутку суб'єкту господарювання.

Банківське ціноутворення, з одного боку, ґрунтується на загальних принципах ціноутворення, однак також має свої специфічні риси. Специфіка пов'язана з банківською діяльністю та втілюється передусім у формі ціни – це процентні ставки, тарифи, плата за надання послуг. Також варто додати регулювання фінансових ринків як чинник ціноутворення – це передусім встановлення нормативів обов'язкового резервування та облікової ставки. Крім того, діяльність банків пов'язана з ризиками. Ризики зумовлюють

необхідність формування резервів та дотримання нормативів капіталу, що також має вплив на рівень процентних ставок.

Регулювання процесів ціноутворення в банківському бізнесі, у першу чергу, пов'язано із використанням трансфертного ціноутворення та операціями з пов'язаними особами (Податковий кодекс України); а також із дотриманням вимог добросовісної конкуренції та забезпечення прав споживачів (Закон України «Про банки та банківську діяльність»).

У другому розділі «ОЦІНЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ЦІНОУТВОРЕННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ» проведений аналіз тенденцій ціноутворення в банківському секторі України. Здійснений кластерний аналіз стратегій ціноутворення банків України. Визначені сучасні підходи до ціноутворення в банківському бізнесі.

Серед сучасних тенденцій ціноутворення на банківському ринку України варто виділити зростання рівня ставок та збереження високого рівня процентного спреду. Це дозволило банкам України зберегти прибутковість навіть в умовах воєнного стану.

У роботі запропоновано та реалізовано алгоритм проведення кластерного аналізу стратегій ціноутворення банків України. Кластеризація банків проводилася за рівнем дохідності в цілому та в розрізі наступних показників: співвідношення процентних доходів та активів; співвідношення комісійних доходів та активів; співвідношення торговельних доходів та активів. Підтверджено, що більшість банків зберегли рівень дохідності порівняно з 2022 роком, проте у переважній більшості орієнтуються на отримання процентного доходу.

Сучасні умови розвитку фінансових технологій зумовлюють трансформацію підходів до ціноутворення – банки більш активно запроваджують диференційоване ціноутворення та пропонують індивідуальні знижки для своїх клієнтів.

У третьому розділі «НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСІВ ЦІНОУТВОРЕННЯ В БАНКАХ» базуючись на оцінці світового досвіду ціноутворення в банках обґрунтовані напрями покращання стратегії та інструментарію банківського ціноутворення.

При здійсненні оцінки світового досвіду ціноутворення було визначено такі напрями, які чинили вплив на підходи до банківського ціноутворення: вартість капіталу; рентабельність та коригування цільової вартості кредиту; інфляція та витрати.

Також в контексті оцінювання світового досвіду проведений кореляційно-регресійний аналіз впливу інфляції на кредитну ставку та взаємозв'язок між ставками та рівнем проблемної заборгованості. Встановлено прямий лінійний зв'язок із високою щільністю. Однак більш детальний аналіз дозволив дійти висновку, що інфляція є вагомими чинником банківського ціноутворення, проте для кожної країни є свій «нормальний» рівень інфляції, який до того ж може змінюватися з часом, тому на практиці важливо оцінювати широкий набір чинників та стан зовнішнього середовища.

Також в роботі зазначено існування залежності між кредитною ставкою та проблемною заборгованістю (низька точність). Зі зростанням проблемної заборгованості зростає вартість кредиту, проте до певної межі, коли подальший приріст недохідних активів спричиняє зниження отримуваної ставки. За реальною процентною ставкою такого зв'язку не прослідковується.

При обґрунтуванні напрямів покращання стратегії та інструментарію банківського ціноутворення встановлено наступне:

- цінові інновації та стратегії динамічного ціноутворення можуть зіграти важливу роль у зміні рівняння ціноутворення;
- підхід до ціноутворення на основі даних дозволяє банкам реагувати на зміни в середовищі продукту чи послуги, переслідуючи певні цілі, наприклад максимізацію прибутку чи доходу;
- надійна стратегія ціноутворення на основі даних дозволить банкам досягати бізнес-цілей, одночасно зміцнюючи відносини з клієнтами.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження зроблено низку висновків та узагальнень.

1. Ретроспективний аналіз літературних джерел дозволив **визначити** наукові засади ціноутворення. Проаналізовано розвиток теорій ціни та вартості. Доведено, що їхнє комплексне використання дозволить сформулювати оптимальну стратегію ціноутворення та обґрунтувати її інструментарій.

2. Особливості банківського бізнесу визначають специфіку ціноутворення та регулювання цих процесів ціноутворення. Серед специфічних рис ціноутворення в банківському бізнесі виділені наступні: суб'єктивність оцінки цінності грошей банками; зміст банківської послуги; форма ціни на банківські продукти та послуги; діяльність банків як фінансових посередників; регулювання з боку центрального банку; загальний обсяг і структура грошової маси; сегментація банківського ринку.

Регулювання процесів ціноутворення у банківському бізнесі спрямовано передусім на забезпечення добросовісної конкуренції, захист прав споживачів та збереження прийнятного рівня ризику.

3. Із використанням ретроспективного аналізу та методології побудови кривих дохідності проаналізовані тенденції ціноутворення в банківському секторі України. Встановлено, що в 2023 році продовжилося зростання ціни кредитних продуктів банків – станом на березень ставки перетнули межу 20%. При цьому вартість депозитних продуктів зростала не так швидко, проте їх рівень зріс до 11 % вже в березні. Рівень спреду банків коливається, однак залишається високим. Крива дохідності березня 2023 року свідчить про наступне: зростання рівня ставок внаслідок високої інфляції та підвищення ключової ставки; насиченість ринку ресурсами від 3 міс. до 1 року (за ними ставка найнижча); дефіцитом короткострокових ресурсів (ставка на рівні 15%) та очікування зниження ставок у довгостроковій перспективі (низька ставка у період більше 2-ох років).

4. Автором обґрунтовано алгоритм та проведено кластерний аналіз стратегій ціноутворення банків України. Проведений аналіз дозволив дійти висновку, що, не дивлячись на воєнний стан та складну економічну ситуацію, в 2022 році зростає кількість банків з найвищим рівнем доходу. Також в цілому скоротилася кількість банків, які орієнтуються на комісійний дохід. Водночас з'явилися банки з орієнтацією на торговий дохід, що свідчить про використання цими банками спекулятивної стратегії та волатильності рівня доходності.

5. Визначено специфіку сучасних підходів до ціноутворення в банківському бізнесі. Доведено, що виникнення технологічного банківського обслуговування змінила взаємодію банків і клієнтів. Колишні особисті довготривалі відносини замінили банківські послуги на вимогу, які надаються будь-де, будь-коли та за різними каналами. За цих нових «цифрових деперсоналізованих» обставин клієнти хочуть від своїх банків високодиференційованих і орієнтованих на цінності рішень. Надійна, орієнтована на клієнта стратегія ціноутворення може забезпечити саме це, забезпечуючи постійну прибутковість для організації. Доведено, що нині банки повинні зосередитися на комплексній оцінці та перегляді застарілих стратегій ціноутворення.

6. На засадах оцінювання світового досвіду ціноутворення в банках обґрунтовано напрями покращання стратегії та інструментарію банківського ціноутворення.

У роботі запропоновано інструментарій оцінювання та вдосконалення процесів ціноутворення в банку, використання якого ґрунтується на декомпозиції ціни, доходів та витрат банку. Використання цього підходу послужило основою розробки схеми управління процесами ціноутворення в банку, який базується на стратегії, аналізі та контролі.

АНОТАЦІЯ

Мадоян Г. «ЦІНОУТВОРЕННЯ В БАНКІВСЬКОМУ БІЗНЕСІ»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «072-Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньою програмою «Міжнародний банківський бізнес».

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2023.

У роботі розглядаються наукові засади ціноутворення. Охарактеризовано специфіку ціноутворення в банківському бізнесі та регулювання процесів ціноутворення в банківській справі.

Проведений аналіз тенденцій ціноутворення в банківському секторі України. Здійснений кластерний аналіз стратегій ціноутворення банків України. Визначені сучасні підходи до ціноутворення в банківському бізнесі.

Базуючись на оцінці світового досвіду ціноутворення в банках обґрунтовані напрями покращання стратегії та інструментарію банківського ціноутворення.

Ключові слова: банківський бізнес, банк, стратегія, ціноутворення, дохідність, кластерний аналіз, інструментарій ціноутворення.

ANNOTATION

Madoyan H. " Pricing in the banking business "

Qualification work for a bachelor's degree
in the specialty "072-Finance, Banking and Insurance"
under the educational program "International Banking".
Odesa National Economic University. - Odesa, 2023.

The paper examines the scientific principles of pricing. The specifics of pricing in the banking business and regulation of pricing processes in banking are characterized.

Analysis of pricing trends in the banking sector of Ukraine was conducted. A cluster analysis of the pricing strategies of Ukrainian banks was carried out. Modern approaches to pricing in the banking business are defined.

Based on the evaluation of the global experience of pricing in banks, the directions for improving the strategy and tools of bank pricing are substantiated.

Key words: banking business, bank, strategy, pricing, profitability, cluster analysis, pricing tools.